

Hekl fyrir nemendur á unglingsastigi grunnskóla

Mikilvægi listgreinakennslu

Elfa Steinarsdóttir

Lokaverkefni til BEd-prófs

Háskóli Íslands

Menntavísindasvið

HÁSKÓLI ÍSLANDS

Hekl fyrir nemendur á unglingsastigi grunnskóla

Mikilvægi listgreinakennslu

Elfa Steinarsdóttir

Lokaverkefni til B.Ed-prófs í grunnskólakennarafræði

Leiðsögukennari: Jóhanna Karlsdóttir

Kennaradeild
Menntavísindasvið Háskóla Íslands
febrúar 2014

Hekl fyrir nemendur á unglungastigi grunnskóla: Mikilvægi
listgreinakennslu

Ritgerð þessi er 10 eininga lokaverkefni til B.Ed prófs í
grunnskólakennarafræði frá Menntavísindasviði Háskóla Íslands.
Óheimilt að afrita ritgerðina á nokkurn hátt nema með leyfi höfundar.

© 2014 Elfa Steinardóttir

Prentun: Háskólaprent
Reykjavík, 2014

Ágrip

Hekl hefur löngum fylgt þjóðinni en listgreinakennsla hefur þó almennt verið í öðru sæti á eftir kennslu annarra greina. Greinargerðin fylgir bókinni *Hugmyndahekl* sem gerð var til að fylla upp í skarð á markaði heklbóka með uppskriftum fyrir nemendur á unglungastigi grunnskóla. Mikilvægi skapandi hugsunar í nútímasamfélagi er skoðað sérstaklega með tilliti til listgreinakennslu og hvernig bókin nýtist í því samhengi. Bókin var séstaklega skrifuð með það fyrir augum að ýta undir skapandi hugsun nemenda og þjálfa ýmsar greindir. Þá nýtist hún við beitingu ýmissa kennsluaðferða og uppfyllir nokkur af þrepamarkmiðum Aðalnámskrár grunnskóla fyrir nemendur á unlingastigi. Því er bókin nýr og mikilvægur hlekkur í áttina að bættu skólastarfi sem byggir á skapandi hugsun.

Efnisyfirlit

Ágrip	3
Efnisyfirlit	4
Formáli	5
1 Inngangur	6
2 Hugmyndahekl.....	7
3 Hekl	9
4 Fræðileg umfjöllun.....	10
4.1 Hvers vegna listgreinakennsla?	10
4.2 Fjölgreindir og skapandi hugsunarháttur	12
4.3 Kennsluaðferðir	14
5 Tenging við Aðalnámskrá grunnskóla.....	17
5.1 Þrepamarkmið 8. - 10. bekkjar	19
6 Lokaorð.....	20
7 Heimildaskrá	21

Formáli

Þegar ég var í vettvangsnámi í Ölduselsskóla vorið 2013 fannst mér vanta heklbók sem í væru stuttar og auðveldar uppskriftir sem höfðuðu til nemenda á unglungastigi grunnskóla. Ég réðst því í það verkefni að skrifa bók til að fylla upp í þetta skarð og er hún lokaverkefni mitt til bakkalárgráðu við Menntavísindasvið Háskóla Íslands ásamt greinargerð sem fylgir henni. Ég vil þakka unnusta mínum fyrir mikla þolinmæði í minn garð og móður minni fyrir að sýna verkefninu mikinn áhuga og veita mér innblástur.

Þetta lokaverkefni er samið af mér undirritaðri. Ég hef kynnt mér *Síðareglur Háskóla Íslands* (2003, 7. nóvember, <http://www.hi.is/is/skolinn/sidareglur>) og fylgt þeim samkvæmt bestu vitund. Ég vísa til alls efnis sem ég hef sótt til annarra eða fyrri eigin verka, hvort sem um er að ræða ábendingar, myndir, efni eða orðalag. Ég þakka öllum sem lagt hafa mér lið með einum eða öðrum hætti en ber sjálf ábyrgð á því sem missagt kann að vera. Þetta staðfesti ég með undirskrift minni.

Reykjavík, _____. 20__

1 Inngangur

Sköpun er einn af grunnþáttum menntunar samkvæmt stefnu menntamálayfirvalda sem kemur fram í Aðalnámskrá grunnskóla frá árinu 2011 (Menntamálaráðuneytið, 2011). Í textílmennt er auðvelt að leyfa nemendum að skapa og nota hugmyndaflugið en í þessari greinargerð er einblínt á hekl. Það er skemmtilegt að því leyti að það býður upp á mikla möguleika í sköpun og einnig til að uppfylla marga þætti í þrepamarkmiðum í textílhulta Aðalnámskrár grunnskóla frá 2007.

Eftir vettvangsnám í Ölduselsskóla vorið 2013 ákvað höfundur að búa til bók á íslensku með auðveldum hekluppskriftum sem taka stuttan tíma í framkvæmd og höfða til unglings. Í henni eru leiðbeiningar um helstu grunnaðferðir í hekli í máli og myndum og hvernig hægt er að hanna eigin uppskriftir. Höfundi fannst einnig mikilvægt að fjalla lítillega um hvaðan hekl kemur og sögu þess á Íslandi en komst að því að afar lítið er til af heimildum um efnið.

Fjallað er um mikilvægi skapandi hugsunarháttar og hvernig listgreinakennsla ýtir undir hann. Talað er um hvernig heklbókin getur nýst við kennslu og hvernig hún getur hvatt nemendur til sköpunar og þjálfað mismunandi greindir. Þá er skoðað hvernig hún tengist grunnþáttunum læsi, sjálfbærni og sköpun og einnig hvernig notkun hennar í kennslu getur hjálpað til við að uppfylla ýmsa þætti í þrepamarkmiðum Aðalnámskrár grunnskóla fyrir unglungastig. Leitast er við að svara spurningunni hvers vegna listgreinakennsla er mikilvæg og hvernig skapandi heklbók á íslensku getur nýst í slíkri kennslu á unglungastigi grunnskóla.

Uppbygging greinargerðarinnar er þannig að fyrst kemur kynning á bókinni *Hugmyndahekli*. Því næst er stiklað á stóru um sögu heklsins. Þá er fræðileg umfjöllun og að lokum tenging við Aðalnámskrá grunnskóla.

2 Hugmyndahekl

Vorið 2013 fór höfundur í vettvangsnám í textílkennslu í unglingsadeild Ölduselsskóla og kynnti sér af því tilefni þær heklbækur sem voru í boði fyrir nemendur. Í ljós kom að lítið var um heklbækur á íslensku og þær fáu sem voru í boði virtust höfða meira til eldri kynslóða með uppskriftum af barnafötum, sjöllum, dúkum og fleiru í þeim dúr. Að auki virtust flestar uppskriftanna frekar flóknar og tímafrekar, sérstaklega fyrir þá reynsluminni. Í Ölduselsskóla eru ekki mjög margir tímar á ári í textíl og hefðu þeir nemendur sem langaði að hekla líklega ekki náð að klára verkefni sín eða þau hefðu tekið allan tímann það árið. Þá er það reynsla höfundar að nemendum finnst skemmtilegra að gera verkefni sem taka stuttan tíma því þá sjá þeir fljótt árangur. Því varð úr að gera heklbókina *Hugmyndahekl* sem innhéldi einfaldar og stuttar uppskriftir sem höfðuðu til nemenda í unglingsadeild.

Bókin er þannig upp byggð að fyrst er stutt umfjöllun um hekl, hvaðan það kemur og hvenær það barst til Íslands. Þá er örlítið komið inn á mikilvægi endurvinnslu en í bókinni má finna uppskriftir úr endurnýttum eftum öðrum en garni. Fannst höfundi það mjög mikilvægt til þess að örva hugmyndaflug nemenda og opna huga þeirra fyrir möguleikanum á að nota það sem þeir geta fundið í nánasta umhverfi.

Í bókinni er því næst kafli um grunnaðferðir í hekli. Hann hefst á kynningu á því tákナー sem notað er í hekluppskriftum og eru mikilvæg til að geta lesið úr þeim. Síðan eru allar grunnaðferðirnar útskýrðar í máli og myndum.

Á eftir kynningu á grunnaðferðunum kemur svo kafli um hvernig hægt er að búa til eigin uppskriftir. Þar er farið yfir gerð heklfestuprufu, en það er helsta verkfæri heklarans til að ganga úr skugga um að hluturinn sem hekla á endi í réttri stærð. Einnig er sýnt á myndrænan hátt hvernig önnur efni eru klippt niður svo hægt sé að hekla úr þeim.

Að lokum er kafli með 17 uppskriftum. Þeim er raðað í erfiðleikaröð og eru þær auðveldu fremst. Uppskriftirnar eru frekar einfaldar og eiga ekki að taka langan tíma svo nemendur ættu að sjá fljótt árangur af erfiði sínu. Að auki eru þær af hlutum

sem nemendum á unglungastigi grunnskóla gæti langað að gera fyrir sjálfa sig svo sem símahulstri, tölvutösku og hálsslaufu sem eitthvað sé nefnt. Hvorki er gefin upp nálastærð né hvaða garn skal nota svo nemendur geti ákveðið sjálfir hvað þeir vilja. Þó er gefið til kynna þar sem við á ef best er að nota mjög fína nál og garn. Höfundi finnst mjög mikilvægt að bókin stýri nemendum þannig að þeir þurfi að hugsa aðeins áður en þeir byrja að hekla þannig að hugmyndaflugið fái að njóta sín og hlutirnir verði þeirra eigin í hugmyndum og stíl.

3 Hekl

Um uppruna hekls er ekki mikið vitað og eru heimildir misvísandi en talið er að það komi frá Austurlöndum. Var þá heklað í dúka og líktist það útsaum og hafa þess háttar verk fundist á Indlandi. Slík verk fóru svo að sjást á 18. öld í Evrópu og urðu mjög vinsæl á milli 1780 og 1850. Aðferðin sem við þekkjum í dag er talin hafi komið til Evrópu með Aröbum en sumir segja þó að hún hafi orðið til í Evrópu. Á 19. öld þróuðust svo fleiri tegundir af hekli (Elsa E. Guðjónsdóttir, 1995, bls. 75).

Elsta þekkta heimild um hekl á Íslandi er frá miðri 19. öld. Árið 1851 var stofnaður skóli fyrir stúlkur þar sem meðal annars var kennt hekl (Elsa E. Guðjónsdóttir, 1995, bls. 75). Á Íslandi voru bæði notaðar heimagerðar heklunálar en einnig innfluttar. Þær íslensku voru gerðar úr beini, málmi og tré og voru þá stundum misstórir krókar, hvor á sínum endanum. Árið 1872 var hekluð ábreiða í boði á hlutaveltu og seldist hún fyrir tvöhundruð krónur. Sá peningur var settur í stofnsjóð Kvennaskólans í Reykavík (Elsa E. Guðjónsdóttir, 1995, bls. 76). Hann var svo stofnaður árið 1906 og var hekl þar í námsskrá frá upphafi. Talið er að stúlkur sem útskrifuðust þaðan hafi breitt heklið út um landið (Elsa E. Guðjónsdóttir, 1995, bls. 76).

Fyrsta íslenska hannyrðabókin kom út árið 1886. Í henni kemur fram að hekl sé mikilvægt og að margt megi gera úr því, bæði til að skreyta heimilið og búa til gagnlega hluti. Í bókinni er því lýst hvernig nota eigi heklunálina og hvernig eigi að hekla (Elsa E. Guðjónsdóttir, 1995, bls. 77). Þá eru útskýrðar í bókinni helstu grunnaðferðir í hekli og að auki eru í henni fimmtíu hekluppskriftir (Elsa E. Guðjónsdóttir, 1995, bls. 78).

4 Fræðileg umfjöllun

Skólakerfi byggjast á tvenns konar líkönum, efnahagslegum og vitsmunalegum.

Undirliggjandi efnahagslíkaninu á Vesturlöndum er iðnaður og vitsmunalíkaninu er „akademía“. Skólakerfi nútímans byggjast í rauninni á því að við iðnbyltinguna varð skyndilega mikil eftirspurn eftir menntuðu vinnuaflí. Fram að því var hugmyndin um ríkisfjármagnaða skóla ekki til og þar sem þörfin spratt upp úr iðnaðinum lá beint við að byggja þá upp eins og verksmiðjur sem framleiddu nýja árganga af vinnuaflí á færiböndum (Robinson, 2001, bls. 23-24; The RSA, 2010). Í bók sinni *Out of our minds: learning to be creative* (2001, bls. 24) bendir Robinson á að þetta kerfi sé löngu orðið óviðeigandi þar sem iðnbyltingin er löngu búin og að ný efnahagsleg og tæknileg bylting sé í dag að slíta barnsskónum. Ein af hliðarverkunum þessa úrelta kerfis er að listgreinakennsla lendir einhvern veginn alltaf í öðru sæti á eftir greinum eins og stærðfræði og vísindagreinum og hefur Elliot Eisner (2002, bls. xi) fjallað um það í sínum verkum.

4.1 Hvers vegna listgreinakennsla?

Elliot Eisner fékk áhuga á sjónlistum strax í grunnskóla. Hann nam hönnun og listir í háskóla og kenndi síðan listgreinar í ýmsum skólum í Chicago næstu þrjátíu og fimm árin. Flest af því sem hann hefur að segja um listgreinakennslu lærði hann af reynslu sinni sem málari og kennari (Eisner, 2002, bls. ix). Hann hefur með verkum sínum lagt ríka áherslu á að sýna fram á mikilvægi listgreina í námi barna.

Eisner talar um að margir misskilji hlutverk listanna í þroska og menntun. Fimm algengar mítur um hugann, þekkingu og greind eru viðvarandi í skólakerfinu en þær eru að hugmyndafræðileg hugsun þarfist tungumáls, að upplifun með skynfærunum sé lágt á skalanum yfir virkni vitsmunavera, að greind þarfist rökhyggju, að fjarlægð sé nauðsynleg sönnum skilningi og að vísindaleg aðferð sé eina rétta aðferðin til að skoða heiminn á almennan hátt. Með þessi atriði að leiðarljósi virðist listin vera minna mikilvæg, en það eru þó fjögur atriði sem allar listir deila og geta haft góð áhrif á nám og kennslu (Eisner, 1992, bls. 54).

1. Stór hluti af því sem nemendur læra byggir á því að aðeins sé eitt rétt svar við hverju verkefni. Þegar þetta fyrirkomulag er fært út í öfgar þá hverfur getan til að hugsa einstaklingsbundið og skólinn gerir nemendur einstrengingslega. Listirnar ýta undir ímyndunarafl, mörg sjónarhorn og hugsanlega mörg rétt svör.
2. Nemendur læra að flokka hluti í skólanum. Þeir læra að tré er tré og gras er gras, en vandamálið er að þetta verður til þess að þeir hætta að velta fyrir sér *hvernig* tré eða *hvernig* gras. Tré geta verið misstór og gras getur verið mismunandi á litinn og listirnar hvetja til þess að við sjáum hlutina þannig.
3. Skólinn er ósveigjanlegur. Nemendum eru sett markmið og kenndar ákveðnar aðferðir við að ná þeim. Listirnar leggja áherslu á sveigjanleika, að nemendur hugsi sjálfstætt og geti leikið af fingrum fram við lausnir verkefna.
4. Það er mikilvægt að kunna að uppgötva og listirnar þjálfa nemendur í hæfileikanum að uppgötva (Eisner, 1992, bls. 54-58).

Það er þó meira sem listgreinakennsla hefur fram að færa en bara það hvernig hún hjálpar nemendum á öðrum sviðum. Í greininni *Does experience in the arts boost academic achievement?* (1998, bls. 34) skoðar Eisner fjölda rannsókna sem eiga að færa rök fyrir því að listgreinakennsla bæti árangur í öðrum greinum. Hann áttar sig á því að flestar þessara rannsókna eru illa hannaðar, vísa í greinar og aðrar rannsóknir sem ekki eru birtar í ritrýndum tímaritum og eru yfirleitt gerðar til að selja hugmyndina um að listgreinakennsla þjóni þeim tilgangi að bæta árangur í öðrum greinum. Hann kemst að þeirri niðurstöðu að helsti árangurinn náiist þegar listgreinar eru beinlínis notaðar til þess að auka árangur í öðrum greinum (s.s.lestri). Hann bendir á að þetta sé alls ekki rétt viðhorf til listgreinakennslu þar sem þetta geri lítið úr henni og minnki hana niður í það eitt að vera hjálpartæki kennslu á „æðri“ námsgreinum (Eisner, 1998, bls. 38).

Í *Hugmyndahekli* er lögð áhersla á að hægt er að vinna með ýmis efni og nemendur eru ekki bundnir af því að hekla úr sama efni og uppskriftin sýnir. Sér í lagi er áhersla lögð á að ekki er nauðsynlegt að hekla endilega úr garni. Með því að hvetja nemendur til að leita óhefðbundinna efna til að nota í heklið læra þeir í leiðinni að uppgötva. Þá læra nemendur að breyta þeim uppskriftum sem eru í bókinni en einnig að búa til sínar eigin. Þessi atriði eru sérstaklega til þess fallin að

auka sveigjanleika og skapandi hugsun í námi nemenda. Með því að gefa þeim val um efnisnotkun, litaval og breytingar á hekluppskriftum má einnig fá nemendur til að átta sig á að ekki er alltaf ein lausn rétt á öllum verkefnum. Þannig læra þeir að fara eftir einföldum leiðbeiningum en í leiðinni að nota hugmyndaflugið til að laga verkefnið að eigin þörfum og vilja.

En geta allir lært listgreinar? Viðvarandi hugsunarháttur er að fólk sé annað hvort akademískt eða ekki og að listrænt fólk og akademískt sé tvennt ólíkt. Á níunda áratug seinstu aldar setti Gardner fram kenningu um að þetta væri ekki svona einfalt, að allir hefðu hæfileika á öllum sviðum, bara mismikla.

4.2 Fjölgreindir og skapandi hugsunarháttur

Árið 1983 benti Gardner á að það væri líklega fullmikil einföldun að sjóða greind manna niður í eina tölu (greindarvísitölu). Hann setti fram þá kenningu að til væru að minnsta kosti átta greindir og að hver manneskja byggi yfir þeim öllum.

Greindirnar eru í raun hver um sig yfirgrípsmikill flokkur yfir mannlega möguleika (Armstrong, 2001, bls. 13). Þær eru eftirfarandi:

1. Málgreind er hæfileikinn til að notfæra sér tungumál, hvort heldur sem er munnlega eða skriflega.
2. Rök- og stærðfræðigreind er hæfileikinn til að hugsa óhlutbundið og draga ályktanir út frá orsök og afleiðingu.
3. Rýmisgreind er hæfileikinn til að skynja, meta og miðla hinu rúmfraðilega umhverfi.
4. Líkams- og hreyfigreind tvinnar saman líkamlega eiginleika svo sem jafnvægi, styrk, sveigjanleika og hreyfigetu til að tjá hugmyndir og tilfinningar.
5. Tónlistargreind er hæfileikinn til að skynja, meta og miðla tónlist.
6. Samskiptagreind er hæfileikinn til að skilja annað fólk og bregðast rétt við í samskiptum við það.
7. Sjálfsbekkingargreind er hæfileikinn til að skilja sjálfan sig frá mörgum hliðum.

8. Umhverfisgreind er hæfileikinn til að flokka og skilja hluti í náttúrulegu umhverfi sínu (Armstrong, 2001, bls. 14-15).

Gardner telur sérhvern einstakling búa yfir öllum greindunum átta, bara í mismíklum mæli. Greindirnar eru allar óháðar fræðilega séð, en í raun starfa þær saman á flókinn hátt (Armstrong, 2001, bls. 20-21). Sumir eru mjög góðir í einni greind en slakir í öllum hinum. Þetta er kallað „leisersnið“. Aðrir eru sæmilegir í öllum greindunum en ekki framúrskarandi í neinni. Þetta er kallað „leitarljóssnið“ (Moran, Kornhaber og Gardner, 2006, bls. 23). Flestir geta þó með réttri örjun og þjálfun bætt getu sína í ákveðinni greind (Armstrong, 2001, bls. 20-21).

Eins og sjá má í listanum hér að framan er engin sérstök „listgreind“. Robinson talar um að það skipti ekki máli á hvaða sviði hæfileikar manns liggi. Hann heldur því fram að hægt sé að vera skapandi á hvaða sviði sem er, hvort sem það fellur undir rök- og stærðfræðigreind, rýmisgreind, líkams- og hreyfigreind eða einhverja hinna greindanna (Robinson, 2001, bls. 111-112). Raunar virkar skapandi ferlið best þegar það er knúið af samspili margra mismunandi greinda (Robinson, 2001, bls. 200).

Robinson segir að aldrei hafi verið mikilvægara að tileinka sér skapandi hugsunarhátt en í dag. Um miðja síðustu öld var menntun lykillinn að öruggu framtíðarstarfi. Í dag er hins vegar raunin önnur því næstum allir hafa einhvers konar menntun og fyrirtæki geta því ekki metið hæfni kandídata byggða eingöngu á því hvort þeir hafi gengið í skóla. Forsvarsmenn fyrirtækja segjast helst af öllu þurfa skapandi starfsfólk sem getur hugsað öðruvísí (Robinson og Azzam, 2009, bls. 24).

Við gerð *Hugmyndahekls* þótti höfundi mikilvægt að ýta undir skapandi hugsunarhátt og virkja sem flestar greindir nemenda. Með notkun bókarinnar geta nemendur þjálfað sig í ýmsum greindum. Með því að lesa og skoða myndir hennar þjálfast málgreind þeirra. Rök- og stærðfræðigreind er notuð þegar nemendur gera heklfestuprufur og reikna út stærðir stykkjanna sinna. Í bókinni eru nemendur hvattir til að breyta uppskriftum og nota öðruvísí efni. Með því að sjá fyrir sér hvernig hægt er að breyta uppskriftum og hvernig þær koma út með öðrum efnum nota nemendur rýmisgreind. Að auki þjálfast rýmisgreind þegar nemendur búa til eigin uppskriftir. Nemendur þurfa einnig að nota sjálfsþekkingargreind sína við val á

uppskriftum sem þeir telja sig ráða við. Þá þurfa þeir að meta sjálfir hversu flókna hluti þeir geta gert ef þeir búa til sínar eigin uppskriftir.

Til þess að aðstoða nemendur við að þjálfa getu sína í sem flestum greindum er mikilvægt fyrir kennarann að beita kennsluaðferðum sem ýta undir mismunandi greindir og þá er um að gera að vera skapandi í beitingu sinni á þeim.

4.3 Kennsluaðferðir

Í bók Ingvars Sigurgeirssonar, Litróf kennsluaðferðanna, skilgreinir hann kennsluaðferð sem þá aðferð sem kennari beitir til að nemendur hans læri það sem hann er að kenna þeim. Að auki lítur hann svo á að kennsluaðferð sé eitthvað sem varir í tiltölulega skamman tíma, það er allt frá nokkrum mínútum til örfárra kennslustunda. Stundum notar kennarinn margar kennsluaðferðir í einni kennslustund, en stundum bara eina í nokkrar kennslustundir í röð (Ingvar Sigurgeirsson, 1999, bls. 9). Þá segir hann að engin kennsluaðferð sé betri en önnur og að mismunandi sé eftir kennurum hvaða aðferðum þeim hentar að beita. Það fer bæði eftir hæfni og persónuleika hvers kennara (Ingvar Sigurgeirsson, 1999, bls. 10-11).

Kennsluaðferðir hafa verið flokkaðar á marga mismunandi vegu af mismunandi rannsakendum og eru skiptar skoðanir um ágæti þeirra. Ingvar hefur sjálfur flokkað kennsluaðferðir í níu flokka sem hann hefur reynt að setja saman út frá kennslufræðilegum forsendum (Ingvar Sigurgeirsson, 1999, bls. 42-43). Eftirfarandi eru þeir flokkar Ingvars sem nýtast við list- og verkgreinakennslu.

1. Útlistunarkennsla. Í þessum flokki eru hinar klassísku aðferðir svo sem fyrirlestrar, sýnikennsla og önnur bein miðlun. Helsta hlutverk nemenda er að fylgjast með og halda athygli.
2. Verklegar æfingar. Í þessum flokki snúast aðferðirnar um að þjálfa nemendur í ákveðnum vinnubrögðum með því að láta þá framkvæma þau sjálf.
3. Umræðu- og spurnaraðferðir. Í þessum flokki miða aðferðirnar að því að skapa umræður og fá nemendur til að taka virkan þátt með því að hugsa um viðfangsefnið og segja sínar skoðanir á því.

4. Innlifunaraðferðir og tjáning. Í þessum flokki eru aðferðir sem leitast við að fá nemendur til að beita hugarfluginu og leikrænni tjáningu til að læra viðfangsefnið.
5. Hópvinnubrögð. Í þessum flokki snúast aðferðirnar um að nemendur vinni saman í hópum og læri að skipta með sér verkum og skipuleggja sig saman. Hér skiptir mestu máli að kennarinn stjórni hópunum vel.
6. Sjálfstæð skapandi viðfangsefni. Í þessum flokki skiptir máli að nemendur vinni sjálfstætt að skapandi verkefnum sem þeir eiga ríkan þátt í að velja og þróa sjálfir (Ingvar Sigurgeirsson, 1999, bls. 43-46).

Við textílkennslu er aðallega notast við aðferðir sem flokkast gætu undir útlistunarkennslu, verklegar æfingar og sjálfstæð skapandi viðfangsefni. Sú aðferð sem helst er notuð við textílkennslu og flokkast undir útlistunarkennslu er sýnikennsla. Þegar hún er notuð er mjög mikilvægt að passa upp á að allir nemendur sjái vel hvað kennarinn er að sýna og mikilvægt er að kennari gangi úr skugga um að allir sjái vel til (Ingvar Sigurgeirsson, 1999, bls. 59). Sem dæmi má nefna þegar kennari er að sýna aðferðir í hekli getur verið gott að nemendur og kennari myndi hring með stólum því þá sjá allir vel og kennarinn getur sýnt þeim hvernig eigi að beita heklunálinni og kennt helstu aðferðir við það. Þá geta nemendur einnig verið með sín áhöld og reynt að fara strax eftir leiðbeiningum kennara. Með þessu er líka auðvelt fyrir kennarann að sjá hvernig nemendum tekst til að fara eftir leiðbeiningunum.

Í dæminu að framan er raunar sýnikennslu og verklegum æfingum blandað saman. Í verklegum æfingum er mikilvægt að kennari átti sig á því að hann er fyrirmund og að það skiptir máli hvernig hann kemur fram við fagið sem hann er að kenna. Umhverfi og vinnuandi skiptir líka miklu máli. Þá getur einnig verið gott þegar nemendur eru búnir að ná tökum á heklaðferðinni að þeir setjist aftur við borðin sín þar sem þeir hafa aðgang að leiðbeiningum í bókum og kæmi þá bókin *Hugmyndahekl* að góðum notum. Auk þess inniheldur hún einfaldar og fljótlegar uppskriftir og leiðbeiningar svo nemendur sjá fljótt árangur af vinnu sinni, en það er einnig mikilvægt eins og Ingvar Sigurgeirsson bendir á (1999, bls. 86-87).

Sjálfstæð skapandi verkefni í textílkennslu eiga sennilega helst við um raunveruleg verkefni, það er að kennari felur nemendum það verkefni að búa til

eitthvað sem þeir hafa áhuga á og hefur notagildi fyrir þá (Ingvar Sigurgeirsson, 1999, bls. 159). Nemendur geta nálgast leiðbeiningar um hvernig má búa til eigin hekluppskriftir í bókinni *Hugmyndahekl*.

5 Tenging við Aðalnámskrá grunnskóla

Aðalnámskrá grunnskóla skilgreinir ramma utan um skólastarfið byggðan á lögum um grunnskóla. Hún er fyrst og fremst ætluð starfsfólki skólanna til að fara eftir og nýta í starfi sínu (Menntamálaráðuneytið, 2011, bls. 9). Þar er almenn menntun skilgreind sem sú menntun sem eflir einstaklinginn til þess að nýta hæfileika sína í daglegu lífi og til að takast á við flókið samfélag. Þó slík menntun sé fengin víða að spilar skólakerfið þar mikilvægasta hlutverkið. Í Aðalnámskrá er farið í gegnum helstu grunnþættina sem eru gerðir til þess að ná utan um þau svið sem stefnt er að í almennri menntun (Menntamálaráðuneytið, 2011, bls. 13). Grunnþættirnir eru sex en þrír þeirra tengjast bókinni *Hugmyndahekli*; læsi, sjálfbærni og sköpun.

Hugmyndir um læsi hafa breyst mikið í gegnum tíðina. Á fyrri tímum var merking hugtaksins einungis að kunna að lesa ritað mál en á seinni tímum hefur hún víkkað út og í dag má segja að læsi snúist um sköpun og miðlun merkingar óháð táknerfum og miðlum en háð samfélgi og hefðum (Menntamálaráðuneytið, 2011, bls. 16). Í hekluppskriftum er stuðst við táknerfi sem hefur verið notað síðan snemma á 19. öld. Áður en menn fóru að nota táknerfið hermdu þeir bara hver eftir öðrum (Marks, 2009). Kerfið er flókið að því leytinu til að fyrir leikmann líkjast tákni því sem þau merkja lítið sem ekkert. Í bókinni *Hugmyndahekli* er kerfið útskýrt og nemendur læra bæði að lesa og skrifa uppskriftir.

Sjálfbærnimenntun snýst um að nemendur tileinki sér það hugarfar að allir jarðarbúar séu jafnir og að skila náttúrunni til afkomenda okkar í því ástandi sem við tókum við henni. Þetta er samfélgslegt sjónarmið. Efnahagslegt sjónarmið er að framleiðsla og neysla byggist á hófsamri nýtingu auðlinda (Menntamálaráðuneytið, 2011, bls. 18). Mengun, ofneysla og hráefnaskortur er vandamál sem íbúar heimsins standa frammi fyrir í dag. Hreint loft og vatn eru gæði sem hratt er gengið á og talið er að ýmsar afurðir sem við notum í daglegu lífi eigi eftir að klárast á næstu áratugum, svo sem olía. Vesturlandabúar eru miklir neytendur og er talið að ef allir jarðarbúar lifðu eins og þeir, þyrfти fleiri jarðir til að viðhalda lífsstílnum til lengdar. Skólar leggja áherslu á sköpun, sjálfbærni og læsi og til þess að laga þessa þróun

þurfum við á því að halda (Ingibjörg Jóhannsdóttir, Elísabet Indra Ragnarsdóttir og Torfi Hjartarson, 2012, bls. 15).

Í Aðalnámskrá er talað um mikilvægi endurvinnslu og endurnýtingu á eftum í textíl þar sem það er gott fyrir samfélagið að draga úr mengun. Þá þurfa nemendur að kunna aðferðir til þess að endurnýta efni (Menntamálaráðuneytið, 2007, bls. 16). Í bókinni *Hugmyndahekl* er lögð áhersla á að endurnýta efni á mismunandi og skapandi hátt. Þar læra nemendur til dæmis að búa til farsímahulstur úr plastpokum, hálsslaufu úr gömlum gallabuxum og lyklakippu úr götóttum nælonssokkabuxum svo dæmi séu nefnd. Með því að opna augu nemenda fyrir því að hægt sé að hekla úr öðru en garni er ýtt undir að hlutir sem annars enduðu á ruslahaugunum öðlist framhaldslíf. Þá tileinka nemendur sér í leiðinni samfélagslega sjálfbærni með því að endurnýta efni og efnahagslega sjálfbærni með því að búa til hluti úr eftum sem kosta ekki neitt.

Í Aðalnámskrá grunnskóla segir: „Sköpun er að uppgötva, njóta, örva forvitni og áhuga, virkja ímyndunarafl og leika sér með möguleika“ (Menntamálaráðuneytið, 2011, bls. 22). Mikilvægt er að kenna nemendum að vera sveigjanlegir, sýna frumkvæði og leyfa ímyndunaraflinu að njóta sín (Ingibjörg Jóhannsdóttir, Elísabet Indra Ragnarsdóttir og Torfi Hjartarson, 2012, bls. 14-15). Í bókinni *Hugmyndahekl* er reynt að fá lesandann til að leika sér með möguleika á notkun á mismunandi garni og stærðum nála sem og notkun annars konar efnis en garns með því að örva forvitni hans og áhuga. Hugmyndir um önnur efni eru ekki matreiddar ofan í lesandann heldur þarf hann að virkja ímyndunarafl sitt og líta svolítið í kringum sig og finna út hvað hann gæti notað.

Textílmennt er stór þáttur í okkar samfélagi þar sem fólk skapar sinn stíl með hannyrdum. Það gleður sína nánustu og fegrar umhverfi sitt með sköpun sinni. Í nútíma efnahagsástandi eru hannyrðir auðlind fyrir fólk þar sem þær tryggja ákveðin lífsgæði fyrir þá sem geta búið sér til hluti til daglegra nota (Menntamálaráðuneytið, 2007, bls. 16).

Handverk hefur lengi fylgt þjóðinni og verið hluti af menningu hennar í gegnum heimilisiðnaðinn. Það byggir á aldagamalli þekkingu og aðferðum. Hönnun gegnir veigamiklu hlutverki, bæði fyrir handverk sem og fjöldaframleiðslu. Margbreytileg

svið textílhönnunar, -framleiðslu og listræns handiðnaðar byggja á henni.

Textílmennt tekur bæði á handverki sem og hönnun og skilar þeim menningararfí sem fógin er í þeim í takt við tíðaranda hverju sinni (Menntamálaráðuneytið, 2007, bls. 16).

5.1 Þrepamarkmið 8. - 10. bekkjar

Í Aðalnámsskrá kemur fram í þrepamarkmiðum 8. bekkjar að nemendur læri að hekla eftir einföldum leiðbeiningum og fara eftir skriflegum vinnulýsingum (Menntamálaráðuneytið, 2007, bls. 63). Í bókinni *Hugmyndahekli* eru einfaldar leiðbeiningar sem nemendur á þessum aldri eiga að ráða við að fara eftir án mikillar aðstoðar og eru þær bæði skriflegar og myndrænar. Þá kemur einnig fram að nemendur geti notað fagbækur og tileinki sér orðaforða greinarinnar (Menntamálaráðuneytið, 2007, bls. 63), en bókin er fagbók og inniheldur þann orðaforða sem tilheyrir heklinu. Einnig er ætlast til þess að nemendur þjálfist í að velja sér verkefni eftir áhuga og þörfum (Menntamálaráðuneytið, 2007, bls. 64), en bókina er hægt að nota til þess þar sem hún inniheldur uppskriftir sem höfða til nemenda á elsta stigi grunnskóla og eiga allir að geta fundið eitthvað við sitt hæfi. Þá er uppbygging hennar á þann hátt að uppskriftirnar verða erfiðari eftir því sem lengra líður á bókina og ættu nemendur að geta fundið sér verkefni sem þeir telja sig ráða við. Farið er fram á að nemendur læri sögulegt og félagslegt samhengi greinarinnar (Menntamálaráðuneytið, 2007, bls. 63) og stiklar bókin á stóru um sögu heklsins.

Í þrepamarkmiðum 9. bekkjar er textílmennt orðin valgrein. Þar er þó talað um að nemendur vinni sjálfstætt og að það sé æskilegt að halda áfram að byggja ofan á fyrra nám (Menntamálaráðuneytið, 2007, bls. 64). Í bókinni læra nemendur að breyta uppskriftum og búa til sínar eigin út frá þeim sem fyrir eru. Þá eru einnig í henni leiðbeiningar um hvernig heklunál er beitt en þrepamarkmiðin kveða á um að nemendur geti beitt helstu áhöldum og verkfærum greinarinnar (Menntamálaráðuneytið, 2007, bls. 64). Í þrepamarkmiðum 10. bekkjar eru flest sömu markmið og í 8. og 9. bekk, en þó meiri áhersla lögð á sjálfstæð vinnubrögð og nýsköpun (Menntamálaráðuneytið, 2007, bls. 64).

6 Lokaorð

Listgreinakennsla er mikilvæg vegna þess að hún hjálpar nemendum að þróa og þjálfra skapandi hugsun. Samfélagið hefur á síðustu árum þróast á þann hátt að gildi háskólamenntunar hefur minnkað og æ oftar dugar ekki að vera bara með háskólagráðu til að fá góða vinnu. Vinnumarkaðurinn er smám saman að fyllast af menntuðum einstaklingum og því vilja vinnuveitendur í auknum mæli fólk sem hefur skapandi hugsun og hefur eitthvað meira fram að færa. Í fræðilega kaflanum kemur fram að í listgreinum læra nemendur að það eru til fleiri en ein lausn á flestum vandamálum og að sjá hlutina í víðara samhengi. Einnig býður listgreinakennsla upp á beiingu ýmis konar kennsluaðferða, en með því hjálpa kennrarar til við að styrkja nemendur í mismunandi greindum. Það getur stuðlað að víðsýni og gert þá opnari fyrir óhefðbundnum nálgunum. Heklbókin *Hugmyndahekli* getur nýst með að minnsta kosti þremur kennsluaðferðum í listgreinakennslu. Hún inniheldur allar helstu grunnaðferðir í hekli, uppskriftir sem höfða til unglings sem og upplýsingar um hvernig nemendur geta gert sínar eigin uppskriftir. Þetta hjálpar þeim að nota hugmyndaflugið og vera skapandi.

7 Heimildaskrá

Armstrong, T. (2001). *Fjölgreindir í skólastofunni*. (Erla Kristjánsdóttir, Þýð.)

Reykjavík: JPV.

Eisner, E. (1992). The misunderstood role of the arts in human development. *Phi Delta Kappan*, 73(8), 591. Sótt frá

<http://search.proquest.com/docview/218495638?accountid=27513>

Eisner, E. (1998). Does experience in the arts boost academic achievement? *Arts Education Policy Review*, 100(1), 32-38. Sótt frá

<http://search.proquest.com/docview/211018611?accountid=27513>

Eisner, E. (2002). *The Arts and the creation of mind*. New Haven: Yale University.

Elsa E. Guðjónsdóttir. (1995). Um hekl á Íslandi. Í Mjöll Snæsdóttir (Ritstj.), Árbók Hins Íslenzka Fornleifafélags 95 (bls. 75-84). Reykjavík: Hið Íslenzka Fornleifafélag.

Ingibjörg Jóhannsdóttir, Elísabet Indra Ragnarsdóttir og Torfi Hjartarson. (2012).

Sköpun: Grunnþáttur í menntun á öllum skólastigum. Í Aldís Yngvadóttir og Silvía Guðmundsdóttir (Ritstj.), *Ritröð um grunnþætti menntunar*. Sótt frá <http://www.menntamalaraduneyti.is/utgefид-efni/namskrar/themahefti-menntunar/>

Ingvar Sigurgeirsson. (1999). *Litróf kennsluaðferðanna*. Reykjavík: Æskan.

Marks, R. (2009). *History of Crochet*. Sótt frá

<http://www.crochet.org/?page=CrochetHistory>

Menntamálaráðuneytið. (2007). *Aðalnámskrá grunnskóla: Listgreinar 2007*.

Reykjavík. Sótt frá <http://www.menntamalaraduneyti.is/utgefид-efni/namskrar/adalnamskra-grunnskola/>

Menntamálaráðuneytið. (2011). *Aðalnámskrá grunnskóla 2011: Almennur hluti*.

Reykjavík.

- Moran, S., Kornhaber, M. og Gardner, H. (2006). Orchestrating Multiple Intelligences. *Educational Leadership*, 64(1), 22. Sótt frá
<http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=f5h&AN=22288318&site=ehost-live>
- Robinson, K. (2001). *Out of our minds: Learning to be creative*. Chichester: Capstone Publishing Limited.
- Robinson, K. og Azzam, A. (2009). Why Creativity Now? *Educational Leadership*, 67(1), 22. Sótt frá
<http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=f5h&AN=43971755&site=ehost-live>
- The RSA. (2010). *Changing Education Paradigms*. Sótt frá
<http://www.youtube.com/watch?v=zDZFcDGpL4U>